

Zgradba priročnika **Geografija 7**

Najmočnejše orodje priročnika je njegova jasna navezava na učbenik in delovni zvezek. Učitelju so v pomoč:

- Kratke in jedrnate razlage didaktične in vsebinske zgradbe strani.
- Razlage fotografij.
- Dodatno besedilo h kartam.
- Dodatno besedilo o besedilu v učbeniku.
- Dodatno besedilo o ilustracijah.
- Dodatno besedilo za učitelje.
- Opozorila za povezave med poglavji v učbeniku.
- Opozorila na vaje v delovnem zvezku.
- Jasno izpostavljeni učni cilji, ki jih mora doseči pri učencih.
- Predlogi za didaktične poti k ciljem.
- Rešitve enoznačnih vaj.
- Ključni pojmi in smernice za vprašanja odprtega tipa.
- Praktična navodila za kompleksne, zahtevnejše in praktične vaje.

Evrazija; Evropa in Azija I

U 6, 7, 8

DIDAKTIČNA IN VSEBINSKA ZGRADBA STRANI

Strani v učbeniku so postavljene tako, da spodbuja razvijanje geografskega opismenjevanja: branje in razumevanje kart, kartografsko prikazovanje in opazovanje pokrajine s pomočjo fotografij. Stran se zato prične z nazorno, zato poenostavljeno karto prikaza meje med Evropo in Azijo (ter Afriko). Pri razumevanju karte si na začetku šolskega leta učenci pomagajo z besedilom. Nekaj podatkov učenci najdejo s pomočjo drugih virov (učenje spretnosti pridobivanja informacij iz drugih virov). V tem primeru potrebujejo atlas za razumevanje pojmov: časovni pas, datumska meja, 180. poldnevnik in Čukotski polotok.

UČNI CILJI

Vsebine iz učnega načrta

- Geografska lega Evrope in Azije.
- Velike pokrajinske enote.
- Naravna in politična povezanost Evrope in Azije.

Vzgojno-izobraževalni cilji in dejavnosti

Učenec:

- na karti sveta določi geografsko lego;
- na globusu in zemljevidu določi geografsko lego Evrope in Azije;
- primerja geografsko lego Evrope in Azije z lego ostalih kontinentov;
- na zemljevidu določi mejo med Evropo, Azijo in Afriko;
- prikaže delitev Evrope in Azije na geografske enote in jih omeji na karti.

Geografski pojmi in imena:

Evropa, Azija, EVRAZIJA

Vzhodna, zahodna, južna, severna polobla, začetni poldnevnik (Greenwich), vzporednik, poldnevnik, S in J od ekvatorja, V in Z od začetnega poldnevnika, Morska ožina, prekop, časovni pas, krajevni pas, datumska meja, Gibraltar, Nordkapp, Severno morje, Sredozemsko morje, Črno morje, Ural, Kaspijsko jezero, Bospor, Dardanele, Rdeče morje, Sueški prekop
Južna in Jugovzhodna Evropa, Srednja Evropa, Zahodna Evropa, Severna Evropa, Vzhodna Evropa, Severna in Srednja Azija, Vzhodna Azija, Južna in Jugovzhodna Azija, Jugozahodna Azija.

DIDAKTIČNE REŠITVE IN POPESTRITVE

Pouk lahko začnemo z vajo 1 v delovnem zvezku. Za ta namen ustrezno priredimo izbor predmetov (majice, hlade, obuvala, šolski pripomočki, torbe, telefoni, ure...), saj se morajo sicer učenci na vajo pripraviti doma (za kar potrebujejo 5 minut).

Tudi vaja 3 v delovnem zvezku je primerna za uvodne ure, saj je zelo raziskovalne narave. Pomagamo pa si lahko tudi z zgodbami o popotnikih, raziskovalcih in osvajalcih Azijskega prostora.

VAJE V DELOVNEM ZVEZKU

Vaja 1, stran 6 – 7

Vaja 3, stran 10 – 12

Vaja 6, 16 – 17 (ponavljanje)

POVEZAVE MED POGLAVJI V UČBENIŠKEM KOMPLETU Geografija 7

Povezava med Evropo in Azijo je izpostavljena tudi na strani 39 v učbeniku pri poglavju Zahodna Evropa: **Prekomorske kolonije** in v delovnem zvezku: vaja 5. a: **Evropske kolonije v Aziji** na strani 66 in vaja 1 **Monsunski vetrovi** na straneh 100 – 101.

O BESEDILU

Naslov poglavja

Poglavje je naslovljeno s skupnim imenom kontinenta – Evrazija in se v učbeniku enakovredno uporablja z imenoma Evropa in Azija. Učenci naj spoznajo vsa poimenovanja.

Meja med Evropo in Azijo

Potek meje med Evropo in Azijo je v učbeniku Geografija 7 označen preko Kavkaza po poteku državnih meja in ne po Maniškem podolju, kot to predvideva UN. Za tak potek meje smo se odločili v dogovoru z recenzentoma učbenika. Utemeljitev učitelja praktika: na nekaterih stenskih zemljevidih in zemljevidih v atlasih Maniško podolje ni označeno, učenci si zato lažje zapomnijo mejo na Kavkazu.

Utemeljitev strokovnega recenzenta: tudi meje med drugimi geografskimi enotami so vezane na potek državnih meja.

Geografska lega in razsežnosti

Besedilo naj se dopolni s ponovitvijo vsebin iz šestega razreda in primerjavo z drugimi kontinenti. Ker gre za ponovitev vsebin iz šestega razreda, jih nismo ponovno vključevali v učbenik za sedmi razred.

Delitev Evrazije na geografske enote

Delitev Evrazije na geografske enote sledi delitvi po učnem načrtu. V poljudnem gradivu za otroke

(enciklopedije, leksikoni...) lahko otroci najdejo drugačne razdelitve Evrope in Azije. V tem primeru jim razložite, da nobena delitev ni napačna, saj so vse dogovorjene, v naravi namreč teh delitev niti ne vidimo. Največje razlike se pojavljajo v primeru Osrednje Azije, ki je slovenski učni načrt ne pozna, poznajo jo pa pisci v različnih revijah, časopisih, enciklopedijah za otroke. Otroci, ki so radovedni in raziskujejo tudi po drugi literaturi, bodo razumeli vsako vašo razlago, za vse pa naj velja, da je to le okvir za organizacijo vsebin in ne nujno zlo, ki se ga morajo naučiti na pamet.

Evropa in Azija sta povezani

Učenci spoznajo, da sta Evropa in Azija že iz daljne preteklosti povezani predvsem na trgovski osnovi. Ta povezava se je v sodobnem času še okrepila. Cilj poglavja ni v spoznavanju posameznih dogodkov, temveč, da učenec prepozna vrste povezav med Evropo in Azijo (trgovina in turizem kot najmočnejši danes) in razume, da so predvsem trgovske vezi znane že iz preteklosti.

Ker so Arabski trgovci potovali daleč na vzhod, se je njihova vera razširila tudi na otoke JV Azije. Mnogo bolj agresiven pa je bil prihod evropskih osvajalcev. Za oris je primerna zgodba o Vasco da Gami.

Za pogovor je primerno vzpodbuditi otroke, da v svojem vsakdanjem življenju poiščejo kakršno koli povezavo njihovega življenja z dogodki ali dejavnostmi v Aziji (risanke!, računalniške igre, brezposelnost v družini!, filmi,...).

O KARTAH

Karta 1 – Meja med Evropo in Azijo

Na karti je označen potek meje med Evropo in Azijo, ki ga podrobno spremlja besedilo. Učenci naj meji sledijo s pomočjo besedila, poiščejo pa naj jo tudi na stenskem ali drugem zemljevidu, kjer meja ni zarisana. Enako naj naredijo pri meji z Afriko.

Označeni so trije glavni oceani, ki jih besedilo ne omenja, zato naj se jih naučijo prebrati iz karte (geografsko opismenjevanje).

Karta 2 – Delitev Evrazije na geografske enote

Delitev ustreza UN, enako so urejena tudi poglavja. Barva geografskih enot, ki so v poglavjih združena, se razlikuje le v jakosti tona. Barve geografskih enot ustrezajo tudi t.i. barvi poglavja, ki ga označuje barvna oznaka levo od naslova glavnega poglavja. Pri listanju učenci tako lažje najdejo posamezno enoto. V barvi poglavja so tudi vse barvne podlage za ilustracije in krajša dodatna besedila, enako barvo pa ima tudi ustrezno poglavje v delovnem zvezku.

Karta 3 – Potovanje Marca Pola in Svilna cesta

Razumevanje in poznavanje karte je neobvezno. Karta je motivacijske narave, kaže pot – Svilno cesto, po kateri je potekala trgovinska izmenjava med Evropskim

prostorom in Daljnim vzhodom ter verjetna pot, ki naj bi jo prepotoval Marco Polo. Natančna pot Marca Pola je še vedno predmet spora različnih raziskovalcev zgodovine. Nekateri celo trdijo, da je ni nikoli prepotoval! Marco Polo simbolizira povezavo Evrope in Azije, zato mu je v DZ namenjena vaja 3.

K FOTOGRAFIJAM

Etna

Etna je vulkan na otoku Sicilija. Dviga se preko 3000 m, njegova višina pa se zaradi vulkanskih izbruhov močno spreminja, tudi do 150 in še več metrov. Slikan je eden večjih kraterjev v manj aktivnem času, ko iz kraterja izhajajo le para in vroči plini. Približevanje kraterju je nevarno zaradi previsne stene in nevarnosti porušitve, zato turistični ogledi kraterja potekajo pod vodstvom. Aktivnost vulkana lahko spremljate na različnih medmrežnih straneh, najboljša izhodišča za vulkane je ***Volcanolive.com***.

(Sabina Popit)

Slavje

Mnogo je praznikov v Indiji in slavje se naseli na prenatrpane ulice mest. V vsakdanje melodije življenja vstopi tista trdna vera v prisotnost božanstev, ki so ustvarile in vodijo življenje. Ljudje se zazrejo v podobo božanstva, ki se prav počasi v vsem svojem sijaju pomika na okrašenem tovornjaku. Vonj prižganih dišečih paličic pa skupaj s hrupno glasbo spremlja spreved.

(Mojca Štangelj)

Otrok in starec, Bihar, Indija

Med skrbno obdelana polja so posejane številne vasi. Blizu hiš rastejo visoke kokosove palme, dvorišča pa so polna kokoši in otrok. V tej vasi sredi indijske pokrajine Bihar ni nič drugače. Mnogo oči se zazre vate. Potem pa pridejo še nove in nove oči in vse se sprašujejo, kdo si in kaj te je sploh prineslo sem. Na koncu pa se ti zgodi, da ti nekdo prinese stebelce sladkornega trsta, ki ga pridelujejo v vaseh tu naokoli. Ti ga začneš luščiti z zobmi kot vsi drugi, pa ti lepo izpade plomba.

(Mojca Štangelj)

Beduini so nomadi, večni popotniki in trgovci

Še zmeraj velja, da je najboljša prevozno sredstvo v puščavi kamela. Čim več kamel ima domačin v krajih, kjer se pokrajina spremeni v pesek, tem bolj velja za premožnega in seveda spoštovanega. Na poti skozi puščavo si beduini postavijo šotor, da prenočijo, skuhamo si čaj, zjutraj pa karavana odide dalje. Tako poteka transport v teh krajih že stoletja.

(Mojca Štangelj)

Arabski trgovec

Prav na robu Pakistana, kjer največ ljudi odhaja in se vrača iz sosednjega Afganistana, je možno stopiti k takemu trgovcu in si priskrbeti afganistanski denar.

Preprosto rečeno, to je menjalnica na prostem. Deluje tudi veliko bolj prijetno, kot naši bankomati. Bankir prav rad pove kakšno koristno popotniško informacijo, tudi v bližnjo čajnico se z veseljem odpravi s teboj na kozarec čaja, če ga le prehitiš z vabilom, sicer on povabi tebe. Medtem pa sosed popazi, da menjalnica obratuje dalje.
(*Mojca Štangelj*)

DODATNO GRADIVO ZA UČITELJE

Vasco da Gama

Rojen okoli 1460 na Portugalskem, umrl 24. 12. 1524 v Cochinu v Indiji.

Portugalski morjeplovec je odprl morsko pot iz Evrope v Azijo in začel spreminjati tok zgodovine. Portugalsko je dvignil med svetovne pomorske sile.

Odkritje morske poti ni bilo naključje, Vasco da Gama se je na pot dobro pripravljal. Pod nadzorom Bartolomeja Diaza so zgradili dve ladji posebej za to odpravo. Posadka je štela preko 100 mož, mnogi med njimi so bili kaznjenci. Zalog hrane so imeli za tri leta, opremljeni pa so bili s takrat najsodobnejšimi navigacijskimi napravami.

Prvo potovanje je bilo raziskovalne narave, uspešno je dokazal, da je po morski poti mogoče priti do Indije in tam poceni kupiti začimbe. Drugič se je na isto pot odpravil s petnajstimi ladjami februarja 1502. Na tej poti pa so Portugalci v več indijskih mestih kazali svojo moč in prisilili lokalne vladarje, da so se podredili portugalskemu kralju. Napadel in oropal, nato pa zažgal je muslimansko ladjo z romarji, obstreljeval Kalikut, v drugih mestih pa nakupil začimb in se zmagošlavno vrnil domov.

Na Portugalskem so ga leta 1524 imenovali za podkralja Portugalske Indije, vrnil se je v Cochin in tam še istega leta umrl.

Evrazija; Evropa in Azija II

U 9, 10, 11

DIDAKTIČNA IN VSEBINSKA ZGRADBA STRANI

U 9

Prikaz naravnogeografskih značilnosti izhaja iz karte, (glej tudi dodatno besedilo o karti). Na karti in v besedilu so osnovni zemljepisni pojmi iz učnega načrta. Fotografija enakovredno dopolnjuje besedilo in karto, saj je na njej vidna pokrajina iz Evrazije. Kaže tudi prilagoditev človeka na te razmere, konkretno vrstnice učencev, ki živi popolnoma drugačno življenje.

U 10 – 11

Poglavje je zgrajeno tako, da povzema naravno rastlinstvo po toplotnih pasovih v Evraziji in spremembe naravnega okolja zaradi življenja človeka. Besedilo podrobno razlaga karto 5, vizualizacija se dosega s pomočjo fotografij.

UČNI CILJI

Vsebine iz učnega načrta

- Naravnogeografske značilnosti Evrope in Azije. Velike pokrajinske enote. Značilnosti podnebja, rastlinstva, vodovja, prsti. Naravna in politična povezanost Evrope in Azije.
- Razsežnosti posledice razsežnosti.
- Naravnogeografske značilnosti kot posledica razsežnosti in lege.

Vzgojno-izobraževalni cilji in dejavnosti

Učenec:

- opiše posledice, ki so povezane z razsežnostjo ozemlja;
- ob zemljevidu opiše površje Evrope in Azije, ju primerja med seboj in imenuje največja gorovja, nižine;
- opredeli lego Evrope in Azije glede na toplotne in rastlinske pasove in jih primerja med seboj;
- na izbranih primerih opiše prednosti in slabosti razčlenjenosti Evrope in Azije za življenje ljudi ter na zemljevidu pokaže večje polotoke in otoke.

Geografski pojmi in imena po učnem načrtu:

Skandinavsko gorovje, Alpe, Pireneji, Karpati, Himalaja, Vzhodno evropsko nižavje, Zahodnosibirsko nižavje, Skandinavski, Pirenejski, Apeninski, Balkanski polotok, Britanski otok, Korzika, Sardinija, Sicilija, Malta, Ciper, Japonsko otočje, Indonezijsko otočje, Filipinsko otočje, Dekanski polotok, Indokitajski polotok.

DIDAKTIČNE REŠITVE IN POPESTRITVE

Učenje z odkrivanjem

Spoznavanje nove snovi lahko začnemo tudi z vajo 2 v DZ na straneh 8 in 9, učbenik in atlas uporabimo kot vir znanja in za sintezo.

Izkustveno učenje

Pričnemo z vajo 7 v DZ na straneh 18 – 19. Učenci na osnovi svojega predznanja, dobljenega iz različnih izkušenj (dokumentarnih oddaj, filmov, potovanja...) poskušajo ob vsaki fotografiji opisati pokrajino in razmere za življenje v njej. Nanizane informacije povežemo in uredimo s pomočjo učbenika na straneh 10 in 11.

Igra asociacij

Učence razdelimo v tri skupine, vsaka skupina ima svojega predstavnika pred tablo. Učitelj napove besedo, na katero skupine zbirajo in zapisujejo asociacije.

Zmaga tista, ki v izbranem času zapiše največ novih (prvi krat izrečenih) pojmov.

Primer: puščava

Asociacije: vročina, nočni mraz, pesek, kamenje, kamela....

VAJE V DELOVNEM ZVEZKU

Vaja 2, stran 8 – 9

Vaja 6, stran 16 – 17

Vaja 7, stran 18 – 19

POVEZAVE MED POGLAVJI V UČBENIŠKEM KOMPLETU Geografija 7

Vsebine tega sklopa lahko predstavljajo izhodišče ali ponovitev za vse naravnogeografske značilnosti pri vseh poglavjih.

Stran 48 v učbeniku Geografija 7, slika: **Stalno zamrznjena tla** in fotografija na strani 40: **Snežna odeja januarja v Evropi** (fotografija NASA).

Stran 57 v učbeniku, Južna in Jugovzhodna Azija, **Monsunski vetrovi odločilno vplivajo na način življenja ljudi**.

Strani 100 – 101 v delovnem zvezku, **Monsunski vetrovi**.

O BESEDILU

Površje in obala Evrazije

Besedilo na strani 9 v prvem delu podrobno razlaga Karto 4. Uporabi pojme, ki jih predvideva UN. Drugi del besedila se dopolnjuje z vajo 2 v delovnem zvezku, kjer morajo učenci v besedilu omenjene pojme vnesti na karti 3 in 4 (DZ stran 8 in 9).

Človek je naravno pokrajino preoblikoval v kulturno pokrajino

Besedilo je strnjeno in zahtevno, saj vključuje veliko število novih pojmov. Podrobno razlaga karto 5 v U, saj je eden glavnih ciljev geografske vzgoje tudi geografsko opismenjevanje. Učenci naj se naučijo, katere podatke naj preberejo iz karte.

Naravno rastlinstvo je človek v vseh pokrajinah močno preoblikoval, zato so te spremembe že vključene v besedilo, saj pravega naravnega okolja praktično ni več. Bistvo poglavja je torej, da učenci spoznajo, da je naravno okolje že močno spremenjeno.

Na strani 10 – 11 se je zelo smiselno vračati preko celega leta in del sinteze na koncu šolskega leta lahko opravimo prav s pomočjo teh dveh strani, predvsem karte 5.

O KARTAH

Karta 4 – Površje Evrazije

Delo s kartami, ki prikazujejo naravne enote Evrazije se skozi učbenik nadgrajuje. V prvem delu učbenika se na karte navezuje več besedila, ki karto razlaga. Dolžina in natančnost razlage se proti koncu učbenika zmanjšuje, saj je namen geografskega izobraževanja tudi geografsko opismenjevanje, ki vključuje sposobnost branja in pridobivanja podatkov iz kart. Zemljepisna imena se zato skozi učbenik praviloma ne podvajajo. Učenec se jih mora naučiti prebrati iz karte in ne ponoviti iz besedila!

Obseg zemljepisnih imen je določen z obsegom v UN, pri čemer je potrebno upoštevati, da se nekatere pojme usvoji s pomočjo učbenika, druge pa šele z vajami v delovnem zvezku!

Karta 5 – Naravno rastlinstvo in toplotni pasovi v Evraziji

Karta naravnega rastlinstva in toplotnih pasov je sicer močno poenostavljena karta teh naravnogeografskih elementov, vendar je za otroke zahtevna, saj vključuje veliko informacij. Zato jim jo pomagamo razgraditi. Preberemo pasove in preverimo, ali jih učenci sami prepoznajo. Potem naj jih skušajo določiti tudi na stenskem zemljevidu ali zemljevidu v atlasu. Ponovimo in izpeljemo značilnosti pasov s pomočjo predznanja iz šestega razreda, splošnega znanja in znanja iz drugih predmetov, ugotovimo pogoje za življenje, temperaturne značilnosti, razporeditev in količino padavin, ipd. Ponovimo reliefne razmere in sistematično pregledamo razširjenost posameznega naravnega rastlinstva.

Ne pozabimo, da je smisel geografskega opismenjevanja branje kart in ne ponavljanje besedila. To znanje sistematično gradimo preko celega leta!!! Naučimo učence pridobiti informacije iz karte tako, da na naša vprašanja odgovarjajo s stavki. Primer:
Kje je razširjeno puščavsko rastlinstvo?

Puščavsko rastlinstvo je razširjeno v puščavah ob severnem povratniku v tropskem in subtropskem pasu na Arabskem polotoku in ob 40. vzporedniku v subtropskem pasu in južnem delu zmerno toplega pasu v notranjosti Evrazijskega kontinenta v Prikaspijskem nižavju, Turanskem nižavju in puščavi Gobi.

Telega opisa v besedilu ni, saj lahko vse podatke učenci pridobijo iz karte. Naj bo naš cilj, da jih naučimo brati karte!

K FOTOGRAFIJAM

stran 9

Otroštvo v Himalaji

Na tem koncu Nepala, ko se pokrajina počasi dviguje proti himalajskim goram, ni cest. So le steze, po katerih potujejo ljudje iz kraja v kraj, tovor pa potuje z njimi ponavadi kar na njihovih hrbtih. Ker so polja pogosto precej oddaljena od domov, je potrebno hrano za živali ali pa drva nositi tudi ure daleč. Tej deklici je podarjena lesena ribica zelo, zelo polepšala dan ali celo nekaj dni.
(Mojca Štangelj)

strani 10 in 11

Tropski deževni gozd

Na Tajskem, v Mjanmaru in Indiji raste tikovo drevo. Njegov les je zelo cenjeno zaradi svoje lepote, kakovosti in odpornosti na vremenske razmere. Šele, ko so na Tajskem posekali že skoraj dve tretjini tikovega gozda in je zato prišlo do najhujše poplave stoletja, je Tajska leta 1989 prepovedala sekanje teh dreves. Problem pa se je samo preselil v Mjanmar, ki je tako postal največja izvoznica prvorazrednega tikovega lesa. Vendar ima Mjanmar kljub posekanim 3 milijonom kubičnih metrov na leto še 33 milijonov hektarjev tikovega gozd. Problem pa ni samo ekološki. V teh gozdovih živi tudi veliko plemen, ki so odvisna od okolja – gozda in se zaradi etnične drugačnosti ne morejo vključevati v večinsko okolje. Dogajalo se je celo, da so plemena preseljevali v taborišča in tako kršili osnovne človekove pravice.
(Jasna Potočnik)

Oaza

Voda je resnično pogoj za življenje. Ponekod privre na dan tudi v puščavi. Tam se za življenje neprimerno okolje spremeni v otoček palm in rož. Skozi te »otoke« vodijo puščavske poti, da se popotniki in karavane oskrbijo z vodo in odpočijejo. Od naselja na robu puščave, kateremu je oaza dajala življenje, je ostala samo še obnovljena mošeja, ljudje pa so tu našli boljši zaslužek s turističnimi storitvami.
(Mojca Štangelj)

Sredozemska pokrajina na Korčuli

Otok Korčula leži v Dalmaciji ob hrvaški obali. 400 let pred našim štetjem so ga naselili Grki, ki so tudi najbolj izrazito spremenili podobo pokrajine. Otok je razmeroma gorat v notranjosti, vrhovi dosega višine do 568 metrov in je najbolj poraščen otok v Dalmaciji. Naravno podobo pokrajine so zaradi kmetovanja - gojenja oljk in vinske trte močno spremenili. Strma pobočja gričevja so terasirana, zaradi opuščanja kmetijstva pa nekoč skrbno očiščene in urejene terase danes na mnogih koncih prerašča divja makija. Na fotografiji je vidna tudi tradicionalna kamnita hiša. Danes je opuščena, s sodobnim turizmom pa nekatere opuščene kamnite hiše spreminjajo v turistične objekte z gostinsko ponudbo. Ker pa jih veliko leži v notranjosti otoka, ki je za poletni turizem manj zanimiva, večinoma še vedno propadajo.

Na Korčuli naj bi bil rojen popotnik Marco Polo (najverjetneje 1254). Drugi viri navajajo kot rojstni kraj tudi Benetke.

(Sabina Popit)

Planinsko polje, pokrajina v zmernem pasu

Če obišeš polje v letnem času, ko so padavine obilne, lahko začuden strmiš v drevesa, ki rastejo kar sredi jezera. Opazuješ lahko miren let čapelj nad poplavljenno pokrajino. Vendar nikar ne parkiraj avtomobila na razmočenem travniku, kajti že po majhni vzpetini do ceste te bodo morali potiskati krepki ljudje, ki živijo na obronkih tega čudovitega polja.

(Mojca Štangelj)

Planinsko polje je kraško polje z uravnanim dnom, preko katerega teče reka ponikalnica Unica. Izvira iz Planinske jame in je ena od rečic toka kraške reke Ljubljanice. Planinsko polje redno poplavlja, zato dno ni poseljeno. Naselja Laze, Grčarevc, Ivanje selo in Jakovica so na obrobju polja. Tudi vas Planina leži na obrobju polja. Planina je bila nekoč pomembna furmanska postaja, skoraj vsaka hiša je imela gostilno, prenočišča za popotnike in konje. Z izgradnjo železnice Dunaj – Trst in avtoceste pa je naselje pričela propadati, saj so se ljudje izseljevali.

(Sabina Popit)

Tundra

V hladnem polarnem pasu so značilne nizke temperature, ki zavirajo rast dreves. Zato v delih s hladnim ali polarnim (subpolarnim) podnebjem ni več gozda (gozdna meja). Prevladuje tundrsko rastlinstvo, ki ga sestavljajo rastline, prilagojene mrazu in zmrznjenim tlom: lišaji in mahovi ter odporne zeliščne vrste in posamezni grmi. Vse te rastline rastejo na tundrskih prsteh. V skrajnih polarnih predelih hladnega pasu je pravo polarno podnebje, kjer zaradi mraza rastline ne morejo več uspevati.

(povzeto iz Kunaver et al.: Obča geografija za 1. letnik, stran 109, DZS, 1999)

DODATNO BESEDILO ZA UČITELJE

V tem delu učbenika pri naravnih enotah površja obravnavamo Evrazijo kot enoten kontinent, saj se v njenem južnem in severnem delu kažejo podobne značilnosti.

Južni del Evrazije zaznamujejo t.i. **mladonagubana gorstva**. Njihov nastanek se je začel s sedimentacijo (usedanjem) karbonatnih sedimentov (usedlin) v nekdanjem morju **Tetis** v vzhodnem delu **Pangee** oziroma kasneje med **Lavrazijo** in **Gondvano**. Proces **litosferske tektonike** so povzročili dvig teh sedimentov v današnje višine. Na prostoru Sredozemlja je več manjših plošč (med njimi tudi **Jadranska**), pod katere se podirva evropski del **Evrazijske litosferske plošče**. Proti vzhodu se prostor na področju Iranskega višavja in Himalaje oži. Nastanek gorovij v celotni verigi podoben. Himalaja je nastala s kolizijo Indijskega kontinenta s Azijskim delom Evrazijske litosferske plošče. Tudi vulkanska aktivnost v JV in V Aziji je povezana s litosfersko tektoniko – **subdukcijo** (tonjenjem) plošč pod Evrazijski kontinent.

Severni del Evrazije je po nastanku mnogo starejši, zato je bolj uravnan in drugačne geološke zgradbe. Gradi ga več starih jeder, ki so bila v času **predkambrija** in začetku paleozoika **samosojni** kontinenti: Baltiški ščit in t.i. Ruska plošča predstavljata najstarejši del evropskega dela Evrazije. V Azijskem delu so najstarejše kamnine še na območju Angara – severno od Altaja in na prostoru Sibirske plošče.

Izrazi »plošča« za ta stara jedra kontinentov s strokovnega vidika niso primerni, saj so zamenljivi s povsem drugačnimi geološkimi enotami – litosferskimi ploščami in jih zato ni več primerno uporabljati. Bolj smiselna je uporaba izraza jedro kontinenta, saj izraz pove, da je to najstarejši del nekega kontinenta, okoli katerega so v geološki zgodovini zaradi procesov povezanih z litosfersko tektoniko nastali še drugi – mlajši deli današnjih kontinentov.

Evracija, Evropa in Azija III

U 12 – 13

DIDAKTIČNA IN VSEBINSKA ZGRADBA STRANI

Tretji tematski sklop o Evraziji (U 12 – 13) poudarja in povzema glavne značilnosti poselitve – podobnosti (gosta poselitev ob rekah, neenakomerna poselitev) in razlike (mesto, podeželje, naraščanje, upadanje prebivalstva) med Evropo in Azijo.

Sliki **Gent** in **Sveta reka Ganges** zato stojita druga ob drugi, besedilo razlaga karto in povzema znanje, ki ga pridobivajo s pomočjo vaje 5 v DZ. Fotografiji vizualizirata skrajne življenjske razmere: življenje v puščavi (redko poseljena območja) in revščino (zaradi prenaseljenosti – gosta poselitev).

UČNI CILJI

Vsebine iz učnega načrta

- Družbeno geografske značilnosti Evrope in Azije.
- Velike pokrajinske enote.
- Naravna in politična povezanost Evrope in Azije.

Vzgojno-izobraževalni cilji in dejavnosti:

Učenec:

- opiše posledice, ki so povezane z razsežnostjo ozemlja;
- na izbranih primerih opiše prednosti in slabosti razčlenjenosti Evrope in Azije za življenje ljudi.
- na karti pokaže večja gostota in redko poseljena območja v Evropi in Aziji.

Opomba: nekateri cilji in geografski pojmi, ki jih predvideva učni načrt v sklopu Evropa in Azija, so vključeni k posameznim geografskim enotam in se zato osvojijo kasneje (ob karti opiše jezikovno in versko raznolikost Evrope in sklepa o posledicah; opiše pomen Evropske zveze za sodelovanje evropskih držav; Evropska zveza (unija), svoboden pretok ljudi, blaga, delovne sile, Romani, Slovani, Germani, krščanstvo, katoličani, pravoslavci, protestanti,

Geografski pojmi in imena:

Gostota poselitve, revščina, prenaseljenost

DIDAKTIČNE REŠITVE IN POPESTRITVE

Vaja 5 v delovnem zvezku je koristna popestritev (glej DZ).

Primerjajmo izdelek s kartama 4 in 5 v učbeniku tako, da učence vodimo pri opazovanju z vprašanji kot so: *Ob katerih rekah je največja gostota prebivalstva? Ali je Evrazija gosteje poseljena v nižinah ali v goratem*

svetu? Kateri toplotni pas je najgostejše (najredkeje) poseljen? Kakšno naravno rastlinstvo je značilno zanj? Ali je še ohranjeno? Zakaj misliš, da je tako?

VAJE V DELOVNEM ZVEZKU

Vaja 5, stran 14 - 15

POVEZAVE MED POGLAVJI V UČBENIŠKEM KOMPLETU Geografija 7

Učbenik stran 35, Srednja Evropa, karta 16.
DZ: Vaja 1, stran 60, Zahodna Evropa.

O BESEDILU

Besedilo pomeni sintezo znanja, ki ga učenci pridobijo s pomočjo Vaje 5 v DZ, hkrati pa je tudi vir informacij za to nalogo. Vsebine, ki jih zajema besedilo lahko učenci sledijo na karti 6 in na karti 4 (stran 9).

O KARTAH

Karta 9 - Gosto poseljena območja Evrazije

Karta je poenostavljena, prikazuje le območja z gostoto poselitve nad 100 prebivalcev na km, zato za podrobno analizo poselitve uporabite tudi karte v atlasu. Z učenci ugotovite območja, ki so najgostejše poseljena, koliko prebivalcev živi tam na enem kvadratnem kilometru ipd.

GRAF

Graf naraščanja števila prebivalstva v Evropi in Aziji od 1850 do 2150

*V prvem natisu je v učbeniku v naslovu napaka v letnici!

Iz grafa se naj učenci naučijo prebrati, kdaj je začelo prebivalstvo najhitreje naraščati, in da je k temu največ doprinesla hitra rast prebivalstva v Aziji. Naraščanje prebivalstva v letih pred nami imenujemo projekcija. Zato je mogoče, da bo rast manjša ali večja. Projekcija je narejena z upoštevanjem dosedanjega razvoja in predvidevanjem nekaterih elementov: politične razmere, vojne, bolezni...

Iz grafa učenci spoznajo, da število prebivalstva v Evropi upada in razmišljajo o posledicah.

K FOTOGRAFIJAM

Gent

Mesto Gent je univerzitetno mesto. Mnogo mladih na ulicah in trgih prispeva k sproščenemu in toplemu vzdušju. V spomladanskih dneh (fotografija je bila posneta aprila) veliko ljudi poseda ali se sprehaja ob rečnem bregu. Še posebno pa mesto zaživi v mesecu juliju ob 10 dnevnom festivalu "De Gentse Feesten", ko se na ulicah, trgih ter ob rečnem bregu vrstijo koncerti, predstave ter nastopi raznih umetnikov. Zabava traja 10 dni, 24 ur na dan.
(Urška Šlibar)

življenje, jo prodajajo le izjemoma, ob »ekonomski« krizi ali ob naravnih nesrečah.

Sveta reka Ganges

Veliko rek v deželah, kjer živijo hindi, je svetih. Ljudje verujejo, da svetost te vode lahko očisti ljudi mnogih slabih in neprijetnih stvari. Seveda pa reko uporabljajo tudi za običajno kopanje in pranje njihovih oblačil. Zanimivo pa je tudi to, da telesa mrtvih ljudi obredno sežigajo ob rekah, pepel pa potem stresejo v reko. Ob rekah se v teh krajih res veliko dogaja.
(Mojca Štangelj)

Nomadi v Iranskem višavju

Nomadi so res svojevrstni ljudje. Ponavadi se selijo iz kraja v kraj, da zagotovijo svoji živini zadosti hrane ali pa tudi vode. Na kraju, kjer je paše dovolj, si postavijo začasno bivališče. Ko paše začne primanjkovati, pa se ljudje z živino vred odpravijo v drug kraj. Tudi na tak način se da preživeti.
(Mojca Štangelj)

Revščina na ulicah indijskega mesta

Mnogo ljudi v Indiji živi v pomanjkanju in revščini, ki sta skupaj s slabimi higienskimi pogoji vzrok za mnoge bolezni in rojstva pohabljenih otrok. Tako so ljudje mnogokrat odvisni od soljudi. V tem kraju, kjer je Buda doživel razsvetljenje, so budistične dežele iz vsega sveta zgradile svoja svetišča. Ljudje od vsepovsod obiskujejo ta svetišča in radi podarijo kakšno rupijo. Nekatere bolnike pripeljejo prosit tudi iz zelo oddaljenih krajev.
(Mojca Štangelj)

DODATNO BESEDILO ZA UČITELJE

Nomadizem

Karta: Razširjenost in vrste nomadizma

Nomadizem je razširjen tam, kjer so pogoji za življenje ostri in onemogočajo stalno naselitev. To je tam, kjer je podnebje **prehladno** ali **presuho**. Selitve današnjih nomadov so povezane s sezonskimi padavinami in potrebo živine po hrani. Od deževja so odvisni nomadi v Sahari – Beduini in Tuaregi, Fulani v zahodni Afriki in Maasai v Keniji. Fulani se sečlijo tudi, kadar se umikajo pred muho CC. Selitve Laponskih nomadov pa so povezane s snežno odejo. Poznamo dve obliki nomadizma. Pravi nomadi ne poznajo stalne naselitve. Vsa družina se skupaj z živino seli iz enega kraja v drug. Polnomadi poznajo sezonske naselbine. Pogosto se z živino odpravijo na poletno pašo le moški, otroci in žene ostanejo v vasi. Nomadskim živinorejcem pomeni živina vir hrane, uživajo meso, mleko in kri. Iz kože in volne izdelujejo oblačila in bivališča, posušen gnoj uporabljajo kot kurivo, živina je tudi transportno, včasih pa tudi plačilno sredstvo. Ker čreda nomadam omogoča

Delovni zvezek

VAJA 1

Vezi med Evropo in Azijo, projektna vaja, strani 6, 7

Ugotavljanje izvora različnih predmetov v našem vsakdanjem življenju učencem na konkreten način prikaže današnje trgovske odnose z Azijskimi državami. Pomembno je, da učenci zaključijo, da iz Azijskih držav še vedno k nam prihajajo izdelki, ki pa se seveda razlikujejo od tistih pred 2000 leti. Drug izredno pomemben cilj naloge je razvijanje geografskih spretnosti in sicer: **zbiranje informacij, urejanje podatkov v tabele in njihovo grafično prikazovanje**. Naloga jim bo pomagala razumeti, kako nastanejo podatkovne zbirke in kaj nam prikazujejo različno urejeni podatki. Vaja razvija tudi skupinsko delo v razredu kot celota, saj zahteva, da pri njej sodeluje vsak posameznik, ki prispeva k skupnemu rezultatu.

VAJA 2

Geografski vseved, strani 8, 9

Vaje temeljnega znanja obsegajo poznavanje zemljepisnih imen. Učenci jih rešujejo s pomočjo učbenika, atlasa, zemljevida. Ker so zemljepisna imena dana, velja, da bi nalogo morali uspešno in brez težav rešiti vsi učenci. Ta tip vaje je najenostavnejši tip vaj v delovnem zvezku. Z njimi učenci usvojijo pojme, ki jih predvideva učni načrt.

Učenje pojmov na pamet nima pomena, več kot 70% naučenega bodo pozabili prej kot v letu dni! Pojme je potrebno uporabljati in osmisliti.

VAJA 3

Potovanje Marca Pola, raziskovalna vaja, strani 10, 11, 12

Delo s besedilom, ki opisuje pot beneškega trgovca Marca Pola zahteva od učencev, da iz besedila najprej izluščijo zahtevana dejstva - ugotovijo kraje, skozi katere je potoval srednjeveški popotnik. Te kraje morajo s pomočjo zemljevidov in atlasa umestiti v današnje države.

V drugem delu naloge predlagamo, da se v razredu organizira **delo po skupinah**, s čemer se naloga dodatno obogati. Vsaka skupina pridobiva podatke o tem, kaj bi lahko na tej poti videli in doživeli iz **različnih virov**. Ena skupina naj se omeji na časopisne članke, druga na različne knjižne vire in enciklopedije, tretja na pridobivanje podatkov po medmrežju, četrta na turistične vodnike, potopise. Svoje izdelke naj skupine predstavijo, razred kot celoto pa ob koncu projekta spodbudite, da delo primerjajo med skupinami in ugotovijo razlike in podobnosti, do katerih so prišli po različnih virih. Prav zadnja točka – **vrednotenje pridobljenih informacij** iz različnih virov - je izredno pomembna, saj učence uči kritičnosti do posameznih virov in jim sporoča, da v določeni vrsti gradiva lahko pridobimo točno določene informacije. Na primer: v

turističnih vodnikih so običajno zbrani podatki o naravnih in kulturnih znamenitostih, časopisni članki predstavljajo aktualne dogodke ipd.

Predlagani projekt je obsežen, zahteva veliko časa, vendar z njim dosledno izpolnjujemo mnoge **globalne cilje predmeta geografija**. Učenci:

- pridobivajo osnovno znanje o naravnogeografskih in družbenogeografskih procesih in pojavih na lokalni, regionalni in svetovni ravni ter njihovem součinkovanju;
- razvijajo sposobnost orientacije in uporabe zemljevidov;
- razvijajo sposobnost izražanja geografskega znanja v verbalni, kvantitativni in grafični obliki z uporabo sodobne učne tehnologije (besedilo, slike, grafikoni, tabele, diagrami);
- razvijajo sposobnost uporabe preprostih metod geografskega raziskovanja, kot so: opazovanje, merjenje, preprosta analiza, intervju, kartiranje, uporaba statističnih in drugih virov ter literature v učilnici in na terenu;
- spoznavajo bogastvo različnosti ljudstev na zemlji in se vzgajajo v spoštovanju te različnosti ter strpnosti do drugačnih po veri, rasi, jeziku in navadah;
- razvijajo mišljenje z urjenjem v opazovanju, primerjanju, logičnem sklepanju in posploševanju;
- razvijajo sposobnost za samostojno izobraževanje s pomočjo različnih virov znanja: učbenikov, vaj, literature, atlasov, leksikonov, enciklopedij, interneta in drugih računalniških programov;
- razvijajo sposobnost komuniciranja in sposobnost za delo v skupini.

VAJA 4

Dnevni dogodki, aktualizacija, stran 13

Z vajo aktualiziramo pouk in uresničujemo didaktično načelo življenjskosti pouka geografije. Pomembni je, da se vaja ne konča z lepljenjem ali risanje simbolov na karto, temveč s sintezo dogodkov v smislu geografske razširjenosti posamezne vrste dogodkov, iskanju možnih vzrokov in razlag za nastale situacije ter iskanju predlogov za rešitve problemov.

Predlagamo skupinsko diskusijo, pri čemer kot učitelj vodite in usmerjate učence, ne vrednotite njihovih subjektivnih pogledov, ampak jih spodbujate k uporabi argumentov.

VAJA 5

Praktična vaja – gostota poselitve

Učence razdelimo v primerno velike skupine, dovolj so že trije učenci v skupini. Pripravimo tehtnico, za razred je dovolj ena. Odločimo se, ali bomo vajo izvajali s sipkim koruznim zdrobom ali zrni soje, leče ali fižola. Koruzni zdrob se težje počisti, vendar ga je lažje nanašati. Če želimo trajnejši izdelek, lahko učenci v

plasteh nanašajo koruzni zdrob z lepilom za papir (tekoči UHU).

Smisel vaje je v konkretni primerjavi med kupom koruznega zdroba (450g), ki predstavlja svetovno prebivalstvo, odtehtanim deležem za Evropo, Azijo in preostalim svetom. Zato lahko namesto zemljevida Evrazije uporabljamo tudi nemo karto sveta.

VAJA 6

Rešitve 6.d

Nemčija, Volga, Dardanele, islam, Kavkaz, Greenviški, otočje, Mezopotamija

GESLO: EVRAZIJA

Rešitve 6.e

DRŽI, DRŽI, DRŽI, NE DRŽI, NE DRŽI, DRŽI, DRŽI

VAJA 7

FOTOGRAFIJE NA STRANI 18:

ZG. LEVO: Severna Indija, vendar je »pravilen« odgovor lahko tudi Indonezija, Južna Kitajska...

ZG. DESNO: južno pobočje Trnovskega gozda, alpski svet

SP.LEVO: Lipari, Italija – vulkanska prst, Sredozemlje

SP: DESNO: oaza v Iranu

FOTOGRAFIJE NA STRANI 19

ZG. LEVO: Atlantska obala ob Norveški

ZG. DESNO: Škofjeloško hribovje

SP.LEVO: riževa polja med palmami na Filipinih

SP: DESNO: obala na jugu Tajske

VAJA 8

Učenci naj jo rešijo samostojno, namenjena je ponavljanju. Učenci z njo ponovno pregledajo vse elemente v učbeniku in delovnem zvezku in ocenijo svoje razumevanje, znanje in trud.